

SZEMLE

A FRANCIA NÉVTAN BIBLIOGRÁFIÁJA (MARIANNE MULON, *L'onomastique française. Bibliographie des travaux publiés jusqu'en 1960.* Paris, 1977. XVI+ 454p.)

A francia névtani irodalom nélkülözhetetlen segédeszközzel bővült: olyan bibliográfiával, melyet egyfelől az anyag gazdagsága, súlyossága, másfelől az elrendezés könnyed természetessége jellemez, s mely egészében nem kevesebbet nyújt, mint — egy ember munkajaként — a francia névtan eredményeinek teljes számbavételét, a kezdetektől 1960-ig.

A főnti időbeli határt a Célszerűség diktálta: az újabb szakirodalomról tökéletes tájékoztatást adnak az *Onoma* kötetei (ezek francia anyagát 1960-tól ugyancsak Madame MULON állítja össze), s így a két forrás a jelenre, sőt a jövőre nézve is kiegészíti egymást. A térbeli határok szintén egyértelműek: a szorosán vett Franciaország határaival esnek egybe, s így részben szűkebb, részben tágabb kört ölelnek fel, mint a francia nyelvterület. Nincs tehát benne a kötetben Belgium, Svájc, Kanada francia névanyagának irodalma; képviselve van viszont az elzászi, a breton s a franciaországi baszk.

A válogatás szempontjai közül kettő emelkedik ki: a rokon tudományoktól való elhatárolás és az értékelés. Az előbbi — a névtan természetéből adódóan — szinte megoldhatatlan feladatot jelent, hiszen hagyományos és szoros szálak fűzik e tudományt többek között a nyelvészethez, a történelemhez, a történeti földrajzhoz, a művelődéstörténethez. E tekintetben a bibliográfia józanul ellenáll az anyag csábításának, s csak azokat a munkákat veszi számba, melyek névtani kérdésekkel behatóbban foglalkoznak. Másfelől viszont a teljesség elve érvényesül: értékelési szempontok magát az anyagot nem rostálják

meg, s a kritikai szemlélet (a tájékoztatás igényének alárendelve) csak egy-egy tömör, de sokatmondó megjegyzésben nyilvánul meg: „elavult”; „légbőlkapott”. A szerkesztői jegyzetek egyébként nem túl gyakoriak, de mindig hasznosak, különösen, amikor általánosan megfogalmazott címek konkrét tartalmára világítanak rá.

Minden bibliográfiában sarkalatos kérdés az anyag elrendezése. E munka hármasszempontrendszerűt érvényesít. A legátfogóbb felosztás a következő: általános (1—74); regionális (75—122); helyi jellegű munkák (123—360). Ezek egyedi beosztása természetesen különböző, de mindegyik eljut végül az alábbi tagoláshoz: helynevek; személynevek; egyéb tulajdonnevek. (Ezek belső arányairól külön tanulmány készíthetne: nem ritka, hogy a helynevek irodalomjegyzéke tízszerese a személynevekének, „egyéb tulajdonnevek”-re vonatkozó mű pedig összesen 22 van.) Végül e csoportokon belül az egyes munkák felsorolását a szerzők nevének betűrendje határozza meg.

Néhány szót kell szólnunk a „regionális” és a „helyi” megjelölés tartalmáról, s e két fogalom viszonyáról. Az első azokra a természetes táji-történeti-nyelvi (nyelvjárási) egységekre vonatkozik, melyek Franciaországban régtől fogva kialakultak, s melyek között viszonylag nagy különbségek voltak és vannak. Ilyen egység például az Ile-de-France, Normandia, Bretagne, Burgundia, Provence. E tagoltság természetesen a névanyagban s a névtudományi munkákban is tükröződik: a bibliográfia második fejezete — ezt véve alapul — a nyelvek, majd a táji-nyelvjárási egységek természetes (földrajzi) rendjében halad.

A harmadik fejezet viszont a „helyi” jellegű munkáké. A tagolás itt nem megy el a városokig, községekig, hanem a mai Franciaország közigazgatási rendszerét követi, alapegysége tehát a „département”. Ezek egymásutánját most már az ábécérend határozza meg. E megközelítés biztos, gyors, könnyű tájékozódást tesz lehetővé. A magyar olvasó számára ismerős is: BENKŐ LORÁND és LŐRINCZE LAJOS Magyar nyelvjárási bibliográfiája a sok lehetséges rendező elv közül ugyancsak a megyék szerinti felosztást tette meg átfogó szempontjának.

A kötetben minden egyes bibliográfiai tétel sorszámot visel; ezek együttese több mint 7000 adatot jelent. A számozás többszörös gyakorlati haszonnal jár: egyrészt megkönnyíti az utalások közbeiktatását (ha például egy munka általános, s egyszersmind regionális érdekű is); másrészt alapul szolgál a mutatókhoz, melyek 80 lap terjedelemben (csak a sorszámmra hivatkozva) az anyag sokoldalú áttekintését adják.

A kötet négy mutatót tartalmaz: szerzőit, címek szerintit (ha a szerző neve nincs feltüntetve), szómutatót, tárgymutatót. Legterjedelmesebb a szómutató, melyben a vizsgált vagy említett nevek mellett a képzők is megtalálhatók. Rendkívül tömör és színes a tárgymutató, melynek néhány jellegzetes címszava: irodalom, régészet, utcanévek, francia forradalom.

Mindezekből kitűnik, hogy e gazdag tartalmú és szép kiállítású könyv nemcsak a névtanósoknak, hanem a rokon tudományok művelőinek is nagy nyereség. Azzal a szemlélettel pedig, mely az egész szerkesztet a célszerűségnek, a gyakorlati használhatóságnak, a világos áttekinthetőségnek rendeli alá, minden bibliográfiai munkát számára mintául szolgálhat.

KOROMPAY KLÁRA

PELLE BÉLÁNÉ, Heves megye földrajzi nevei III. A hevesi járás. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 145. sz. Bp., 1980. 192 l.

I. A magyarországi helynévgyűjtésben sajátos helyet foglal el a Heves megyei gyűjtés. A mozgalmat megindító Zala megyei kötet után (1964.) Somogy és Heves megye kezdte meg szervezetten a földrajzi nevek összegyűjtését. Ám amíg Somogy az egész megyére kiterjedően végezte munkáját, addig Heves megye járásonként tervezte meg, s ezzel a módszerrel példát adott azoknak a megyéknek, amelyeknek tárgyi és/vagy személyi feltételei nem teszik lehetővé az egész megye területén egyszerre folyó gyűjtőmunkát és közzétételt. Most, amikor a Heves megyei III. kötetet tartjuk kézben, szükségesnek érezzük, hogy az előzményekről, a folyamatról is szóljunk.

Heves megye PELLE BÉLÁNÉ munkájaként VÉGH JÓZSEF tudományos irányításával, VÉGH JÓZSEF, PAPP LÁSZLÓ majd ÖRDÖG FERENC szerkesztésében ötéves periódusokban teszi közzé a megye helynévanyagát. Úgy gondolom, az összeszokott, jól együtt dolgozó szakmai gárda tette lehetővé a fenti teljesítményt. Természetesen — ahogy ezt a kötetek bevezetői is hangsúlyozzák — a megye társadalmi segítsége nélkül a szakemberek vajmi keveset tudnának tenni. És itt elsősorban nem a nélkülözhetetlen anyagi alapra gondolok, hanem hivatalok, intézmények, valamint a lakosság (gyűjtők, adatközlők) segítőkészségére, a gyűjtemények „névtelen” létrehozóira.